

A háterszágvédelmi csapatok vegyivédelmi alegységei anyagigétektechnikai biztositásának szakmai vonatkozású elemzése

Zámbo B. Endre mk. alezredes

A háterszágvédelmi csapatok anyagigétektechnikai biztositása, mint komplex feladat, a vegyivédelmi alegységek szakanyag ellátását, a szaktechnikai eszközök műszaki kiszolgálását és csapatjavítását is magában foglalja.

A vegyivédelmi alegységek szakmai anyagigétektechnikai biztositásának keretében valósul meg:

- a számvetések szerinti szakanyag szükségletek kielégítése;
- a fogyó-, karbantartó- és kicserélt (veszendő ment) szakanyagok folyamatos, vagy időszakos utánpótlása;
- a szaktechnikai eszközök állandó hadrafoghatóságának és üzembiztonságának fenntartása.

A szakmai anyagigétektechnikai biztositás maradéktalan végrehajtása elősegíti a vegyivédelmi alegységek alaprendeltetéséből adódó feladatainak megoldását.

A vegyivédelmi alegységek közvetlen, vagy közvetett anyagigétektechnikai biztositása befolyással bír (esetleg döntően hat):

- az ország területét behálózó sugárfigyelő és jelzőrendszer működtetésére;
- a vezetést biztositó (és kiszolgáló) csapatok vegyivédelmi alegységeinek szaktevékenységére;
- a különböző területi (körzeti, tájegységi) vegyivédelmi szakfeladatok megoldására;
- a stabil és mozgó vegyilaboratóriumok, illetve vegyivédelmi műhelyek rendeltetésszerű alkalmazására.

A háterszágvédelmi csapatok vegyivédelmi alegységei szakmai anyagigétektechnikai biztositása helyének, tartalmának, szerepének és kihatásának tömör összefoglalása után, a gyakorlati megvalósítás módszereit és az ehhez szorosan kapcsolódó lehetőségeink néhány részkerdését elemezzük.

A részkerdésekre történő figyelem ráirányítást szükségesnek tartjuk, hisz azok alapján lehet megfelelően érzékelteni mindazon sajátosságokat, amelyek a vegyivédelmi alegységek szakmai anyagigétektechnikai biztositására hatnak. Megítélésünk szerint a szakmai anyagigétektechnikai biztositás gyakorlati megvalósítását az alábbi részletkerdések szemléltetik legjobban:

– a szakanyag ellátás szükségleti számvetéseinek lebontása vegyivédelmi alegységekre;

– a mozgókészletek (tartalékok) kialakításának súlyozása a várható szakfeladatok, a közvetlen vagy közvetett (folyamatos, vagy időszakos) utánpótlási lehetőségek, a szállítótér kapacitások (alegység, egység szintű) kihasználásának figyelembevételével;

– a hiányzó szaggépjárművek lebiztosíthatósága a népgazdaságból, a harciaszati-technikai követelményeknek megfelelő, helyettesítő gépjárművekkel;

– a rendelkezésre álló raktárterek célirányos berendezése, a szakanyagok együtt tárolhatóságának optimális betartásával;

– a szaktechnikai eszközök (berendezések, műszerek, felszerelések) műszaki-technikai kiszolgálása és javítása, a meglevő vegyivédelmi műhelyek és javító bázis lehetőségeivel és kapacitásával;

– az elszámoltatási, az ellenőrzési folyamatosság fenntartása, tekintettel a magasabbegység, körzet vagy tájegységi vegyivédelmi anyagi-technikai szolgálat (részleg) működésének hiányára.

A felsorolt legfontosabb részletkérdések további elemzésével eljutunk azokhoz a sajátosságokhoz, amelyek a vegyivédelmi alegységek szakmai anyagi-technikai biztosítását jellemzik, rámutatva egyben azok gyakorlati végrehajtására.

A szakanyagellátás alapját képező szükségleti számvetések

A vegyivédelmi alegységek szakanyag ellátásának alapját azok a számvetések képezik, amelyek mind az állománytábla, mind a szakmai anyagi hadinorma táblázatok vonatkozó adatait pontosan és egyértelműen tartalmazzák. A szükségleti számvetések évenként (vagy elrendelt időszakonként) pontosításra kerülnek mind az alárendeltekkel, mind az előjáró szakanyag ellátásért felelős főnökséggel (szakszolgálattal). A pontosítások során, a legtöbb gondunk azoknál a csapattörzseknel jelentkezik, ahol az anyagnem felelős vegyivédelmi szakképzettsége hiányos. Ilyen esetekben a szükségleti számvetések elkészítése a parancsnokság vegyivédelmi szolgálatára hárul. Ez természetesen megnöveli a tervezési időszak időintervallumát, továbbá előidézi a nem kívánatos szakmai túlerhelést.

A szakanyag szükségleti számvetésének elkészítése részleteinek érzékeltetésére két példát hozunk fel.

A vegyi-, sugárfelderítő alegységek (rajok), ugyanazon szervezetben (pl. vsf. szakasz) részben VSFUG-val, részben VS-GAZ-69 típusú szaggépjárművel rendelkeznek állománytábla szerint. A két különböző típusú szaggépjárművel rendelkező vsf. raj szakanyag szükséglete azonban jelentős eltérést mutat, mind a vegyi-, sugárfelderítő műszerek, mind a csapatmentesítő eszközök, mind a kiégésítő szakfelszerelések típusában, illetve mennyiségeiben. Amennyiben szakmai hozzáértés hiányában készül a számvetés, nem lehet megalapozott, és elfogadható.

A területvédelmi egységek vegyivédelmi mentesítő alegységei részére a szaggépjárműveket a népgazdaságból biztosítjuk le. Az eddigi tapasztalatok alapján az FMG típusú szaggépjárművet helyettesítő locsoló, permietező, víz-

szállító és egyéb tartálykocsik, vagy berendezések kapacitása, alkalmazhatósága, üzemeltetése és műszaki kiszolgálása eltér a rendszeresített FMG-től. A meghatározott mentesítő anyag javadalmazások, a kiegészítő berendezések (fürdető és mentesítő) az egyedi javító egységkészletek számvetésének alapjai ugyanakkor az FMG-hez készültek.

Amennyiben a számvetést készítőik mindezt figyelmen kívül hagyják, úgy olyan készletek és kiegészítő berendezések is lebiztosításra kerülnek, amelyek alkalmazására nem kerülhet sor (pl. FMG fürdető felszerelés), de tárolása, karbantartása, szállítása többlet gondot jelent.

A megalapozottságot nélkülöző – az irreális számvetéseket tartalmazó – szükségletek tehát ismételten nem elfogadhatóak.

Az e területen jelentkező pontatlanságok valószínű abból erednek, hogy a szükségleti számvetést készítőik sem az állománytáblát (pedig ott a helyettesítő gépkocsi típusa mindig feltüntetésre kerül), sem a vonatkozó szakutasításokat nem kellő alapossággal ismerik.

A két példa alapján érzékelhető, hogy a vegyivédelmi alegységek szakanyag ellátásával kapcsolatos számvetések elkészítése igen nagy hozzáértést igényel, továbbá azzal a sajátossággal is együtt jár, hogy a tervezési pontatlanságok csupán a parancsnokság szintjén történő egyeztetéseknél kerülnek felszínre. Egy adott tervezési időszakban a parancsnokság szintjén történő tervezési feladatok így annyira megnövekedhetnek, hogy a manuális munkamódszer már nem lehet kielégítő. A kedvező változást e vonatkozásban a gépi számvetések eredményezhetnék. Ennek bevezetésével mind a tervezés időtartamát, mind a pontatlanságok minimálisra csökkentését érhetnénk el, valamint a központi adatbank részére áttétel mentesen juttathatnánk el az adatokat. (A gépesítés egyik előfeltétele természetesen az lehetne, ha a szakanyag ellátó tiszteket az újszerű muukafolyamatokra – huzavona nélkül – központilag és tervszerűen felkészítenék.)

A szakanyagok tartalékképzése és folyamatos vagy időszakos utánpótlása

A szakanyagok mozgó készleteinek kialakításánál és folyamatos utánpótlásánál – a meghatározott felhalmozási szintek mellett – szükséges figyelembe venni azokat az állandó jellegű (és csak a háterszágvédelemnél adódó) szakfeladatokat, valamint azokat az általános katonai (pl. harcbiztosítási, karhatalmi, harctevékenységi) feladatokat, amelyek több vegyivédelmi szakanyag felhasználását igénylik.

A vegyivédelmi alegységek szakanyag tartalékainak kialakításában és az utánpótlás tervezésében két vonatkozásban is szembevetendő sajátossággal rendelkezünk.

Az egyik, hogy a magasabbegység szintű vegyivédelmi hadianyag tárolás csaknem teljesen hiányzik, illetőleg alig számottevő. Ebből adódóan a vegyivédelmi alegységek mozgó készletei a lehetséges optimális tartalék szakanyag mennyiséget tartalmazzák, s ennek szállítását is az alegységek oldják meg. A háborús időszakban várható csapások és azok következményei felszámolásának lehetőségeit figyelembe véve, megítélésünk azonban az, hogy az alegységnél levő szakanyag tartalékok nem elégségesek a szakfeladatok anyagi biztosításához. A

fogyó hadianyagok utánpótlásának jelenlegi rendszerével pedig nem hogy folyamatos, de még rendszeres-időszakos ellátást sem fogunk tudni biztosítani – a hátszág részére – a háborús időszak létrejötte után.

A másik, hogy a vegyivédelmi alegységek szakanyag ellátását rangsorolni kell. Ebben az országos szintű, a vezetést biztosító, a központi rendeltetésű és a különböző katonai tevékenységet elősegítő szakfeladatok megítélése szerint járunk el. Kiemelt helyen szerepeltetjük e tekintetben a katonai területi sugárfigyelő- és jelzőrendszert, valamint a vezetést biztosító csapatok vegyivédelmi alegységeit. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a többi vegyivédelmi alegység szakanyag szempontjából feltöltetlen mindaddig, amíg az elsőbbséget élvezők ellátása, tartalék képzése be nem fejeződött. A szakanyag ellátás rangsorolása azt jelenti a gyakorlatban, hogy a vegyivédelmi alegységek anyagi ellátottságában a százalékos arány a kiemelt (szervek, alegységek) javára tolódik el mindaddig, amíg a szükségleti igények teljes kielégítése be nem következik.

A két sajátosság alapján önkéntelenül is felvetődik, hogy e területen hogyan léphetnénk előre. Kedvező megoldást részünkre az jelentene, ha olyan körzeti, vagy tájegységi hadianyag ellátó bázisok jönnének létre (kerülnének megalakításra), amelyek 80–100 km-es körzetben a vegyivédelmi alegységek szakanyag feltöltését, cseréjét folyamatosan, vagy egy reálisnak elfogadható hadművelet-harcászati időintervallumban, biztosítanák.

Szágépjármű lebiztosítás

A számvetések készítésének részletezésénél – a második példánál – utalunk arra, hogy a mentesítő alegységek többségükben a népgazdaságból lebiztosított helyettesítő szágépjárművekkel (szágépkocsikkal) kerülnek egyszeri feltöltésre. Tekintettel arra, hogy a helyettesítő szágépjárművek típusa, műszaki állapota közigazgatási területenként, tájegységenként a legkülönbözőbb lehet, ezért a technikai biztosítás egységes megvalósítására mindez kedvezőtlenül hat.

A kedvezőtlen hatás több kérdésben jelentkezik. Egyik legnagyobb problémánkat az jelenti, hogy a terepmentesítésnél alkalmazott mentesítő anyag-szóró feltét, csak „CSEPEL” típusú 3,5 t-ás tehergépkocsira szerelhető fel, ugyanakkor ez a tehergépkocsi típus már elvétve található a népgazdaságban.

A másik problémánk e területen, hogy a helyettesítő szágfelszerelések (gépi berendezések) vagy egyáltalán nem állnak rendelkezésünkre (pl. mozgó vegyilaboratóriumok, porelszívásos berendezések), vagy felépítésükben, kezelésükben, alkalmazhatóságukban annyira eltérők még egy gépcsoporton (pl. önküiritéses tartályok, permetezőgépek, motoros szivattyúk stb.) belül is, hogy azok üzembiztos működésének fenntartása előre nem látható nehézségekbe ütközik. Következésképpen a népgazdaságból lebiztosításra kerülő helyettesítő szágépjárművek berendezéseinek megalapozott műszaki-technikai kiszolgálására sem készülhetünk fel a javító alkatrész – egységkészletek kialakítása, a javítási eszközök rendszeresítése és a szervizfeladatok meghatározása vonatkozásában.

Az elmondottakból következik, hogy a hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi alegységei anyagi-technikai biztosításában a legtöbb gond és probléma a mentesítő alegységeknél jelentkezik. E részterület problémái ugyanakkor nagyon összetettek. A jelenlegi helyzetünk kedvezőbbé tételéhez részben az szük-

séges, hogy a lebiztosítást végzők alaposabb áttekintéssel vizsgálják meg a működési területükön számba vehető helyettesítő mentesítő eszközöket, részben az, hogy a tisztázatlan kérdések megoldására, végleges kialakítására, központi irányítású és rövidtávú kutatási tevékenységet folytassunk.

Szakanyagok tárolása, együtt tárolhatóság

A hátszágvédelmi csapatok vegyivédelmi alegységeinek szükséglet szerinti szakanyaga – néhány esettől eltekintve – a béke elhelyezési, illetve a tervezett működési körletükben kerül tartós tárolásra. Ez a decentralizált elhelyezés – az előzőekben már tárgyalt okok miatt – teljesen indokolt. A tartós tárolású anyagféleségek (műszer, gumi és opanolos anyagok, akkumulátor, reagens, pirotechnikai anyag stb.), és azok mennyisége, jelentős befogadóképességű (kapacitású) tárolóteret igényel. A tárolóterek, amennyiben rendelkezésre is állnak, zömében nem felelnek meg rendeltetésüknek, különösen nem a vegyivédelmi szakanyagok tárolásának és együtt tárolásának.

A vegyivédelmi szakanyagok tárolásánál a közel állandó hőmérséklet (pl. gumi és opanol anyagoknál), a kedvező relatív páratartalom (műszereknél, gépeknél, automata és félautomata berendezéseknél) napfényártalom elleni védelem, az állandó természetes szellőzés (mentesítő anyagoknál), a kártevők (rágcsálók, molyok) elleni védelem, az együtt tárolhatóság, a tűzvédelem biztosítása szinte alig vagy egyáltalán nem tartható be.

A közvetlen tárolási gondokhoz még további sajátos problémák is járulnak. Ezek a raktárvezetők (raktárosok) szakképzetlenségében, az időszakos szakellenőrzések formális jellegében, a karbantartási és készletezési feladatok elnagyolásában, a raktári adminisztrációk vezetésének elmulasztásában jelentkeznek.

E sajátos problémák megszüntetését azzal igyekszünk elérni, hogy:

- a raktárvezetőket az évenkénti szakmai továbbképzésük keretében felkészítjük egy-egy vegyivédelmi kérdéskomplexum (pl. G-3 típusú akkumulátorok kezelésére) végrehajtására;

- gyakori segítő ellenőrzésekkel mutatunk rá, a szakanyag együtt tárolhatóság és a vegyivédelmi szakanyag készletek kialakításának legkedvezőbb voltaira;

- a vegyivédelmi szakanyagok tárolásával, kezelésével, készletezésével és karbantartásával kapcsolatos legfontosabb feladatok megértéséhez, végrehajtásához segédletet adtunk ki.

A műszaki-technikai kiszolgálás

A vegyivédelmi alegységek szakanyagainak ellenőrzése és csapatjavítása részben a hátszágvédelmi csapatok saját hatáskörén belül, részben a parancsnokság központi irányítása alá tartozó intézet vegyivédelmi műhelyei útján kerül végrehajtásra. Ennek gyakorlati megvalósításában sajátosságaink vannak. Egyik az, hogy a viszonylag kevés és csökkentett állományú vegyivédelmi műhelyekkel, a jelentős (és területileg szétszóró) csapat raktári szakanyagkészletek

átfogó 2. sz. vegyivédelmi műszaki szemlét másfél, vagy kétévnyként tudjuk csak végrehajtani. A másik, hogy a béke kiképzést folytató vegyivédelmi alegységek (pl. vegyivédelmi zászlóalj, vegyivédelmi század) nem, vagy csak minimális műszaki-kiszolgáló részleggel, illetve javítórészleggel (műhellyel) rendelkeznek.

Háborús körülmények bekövetkezése után még további sajátosságok is jelentkeznek. Példaként utalunk arra, hogy a katonai területi sugárfigyelő és jelzőrendszer vegyivédelmi szakanyagainak, de különösen a vegyi-, sugárfelderítő műszereinek műszaki ellenőrzése, javítása és hitelesítése – hovatartozás szempontjából – még nem véglegesített. Ugyanez vonatkozik az ideiglenes átrakó körletek és más, központi rendeltetésű, magasabbegységek vegyivédelmi alegységeinek szakanyagaira is.

A vegyivédelmi szakanyagok várható további típus és mennyiségi növekedése, csak emelni fogja a műszaki-technikai kiszolgálás területén jelentkező sajátos problémáinkat. Figyelembe véve mindezekhez még azt is, hogy az átfogó műszaki szemlék tervezése, részbeni irányítása, valamint a tapasztalatok feldolgozása szinte kizárólag a parancsnokság vegyivédelmi osztályának szaktisztjeire hárul, továbbá a műszaki kiszolgálással kapcsolatos mindennemű igény és észrevétel közvetlenül ide fut be, így a szakmai leterheltség aránytalanul megnövekszik a létszámhoz viszonyítva. A leterheltség sokszor feszültségeket eredményez. E nem kedvező jelenség csak a türelmes együttműködés megteremtésével és a vegyivédelmi anyagi-technikai feladatok ellátását végző szervezetek további célirányos fejlesztésével szüntethető meg.

Gazdálkodás, elszámoltatás

A vegyivédelmi szakanyagokra vonatkozó gazdálkodás alapvetően normatívához kötött és a beszerzésük is központiilag történik. Néhány kiegészítő cikk (ami a kereskedelemről is beszerezhető) megvásárlását azonban lehetővé teszi az MN VVF 7. számú utasítása, az évenként biztosított 03-024/1-15. sz. készpénz hitelre. Ezen lehetőséggel a csapatok még nem kellő határfokkal élnek.

Az elszámoltatást több oldalról végezhetjük szakvonatkozásban. Részben az időszakos tervegyeztetések, részben a bizottsági ellenőrzések alkalmával tételesen. A céllenőrzések folyamán pedig szűrőpróba szerűen. Az elszámoltatások mind a norma szerinti anyagfelhasználásra, mind a készpénz hitelre történő vásárlásra, javításra kiterjednek. Az anyag- és pénzgazdálkodás hatékonyságát kedvezően befolyásolná, ha a vegyivédelmi szakanyagokra év végi helyzetjelentést készítenének az alárendelt csapatok. Ezzel mind a gazdálkodás tervszerűbbé tételét, mind a segítségnyújtás súlyozását segíthetnék elő.

Tekintettel arra, hogy a szakanyag nyilvántartási, igénylési, kiutalási és felhasználási rendszerünk az elmúlt közel két évtized alatt nem változott, így az anyaggazdálkodási, az elszámoltatási mutatók terén sem jelentkezik változás. Ebből adódik, hogy a tételes elszámoltatások időigényesek és évenként csak néhány csapatnál (vegyivédelmi alegységnél) tudjuk végrehajtani.

Az éves anyaggazdálkodás és elszámoltatás átfogó, de ugyanakkor elemzettebb megvalósítását az segíthetné elő eredményesen, ha rendelkezniék közbeeső vegyivédelmi anyagi-technikai vezetési részleggel, amely egy adott terület ezirányú feladatait is ellátná és részünkre az értékelt adatokat, javaslatokat küldené meg.

A háterszágvédelmi csapatok vegyvédelmi alegységei anyagi-technikai biztosításával kapcsolatban elmondott néhány részletkérdés valóban csak felvillanásokban utal arra, hogy a jelentkező sajátosságokból adódó „hogyan” voltaképpen mit is takar. Az is bizonyos, hogy e terület szakfeladatai igen nehezen tervezhetők hadműveleti napokra, ami feltétlen szemléletben változást követel meg a vegyvédelmi anyagi-technikai biztosítás végrehajtásában. Mindez igényli még azt is, hogy a szakszolgálat irányító és végrehajtó szervezetei olyanok legyenek, amelyek az anyagi-technikai biztosítási feladatok ellátására maradéktalanul megfelelnek. A szakterületünkön ebben van előrelépés, de a célirányos fejlesztés még továbbra is szükséges, amelyhez mind a közvetlen katonai vezetés, mind a szakirányító főnökség támogatását és segítségét kérjük.